

עובדות על השארולאה

(מתנסיון במשקים באנגליה)

ופריזיות שהורישו את האדום הראצאסיבי שלהן. לעתים קשה להבדיל בין הצאצאים האדומים מאם פריזיות (ושארולאה) מבני הכלאיים עם אירשייר או אפילו שורטהורן — אם מדובר בצבע בלבד.

לא נתגלה עדיין אף מקרה של צבע שחור מקורי שלא נחלש בבני הכלאים של השארור לאה.

השוואת משקלי הלידה

מהי משמעות משקל-הלידה? ראשית כל, זהו אחד הנתונים שניתן למדוד, וכמובן שהינו בעל חשיבות מרובה לגבי בן כלאיים מסוג חדש. שנית, קיים מיתאם (יחס) מסוים בין משקל-לידה והמשקל הסופי, ולגבי מגדלי הבקר משמש משקל-הלידה כעין רמז לממדי הגוף הפוטנציאליים. המבחנים הנערכים עתה יספקו לנו כודאי אפשרויות טובות יותר לקביעת הבדלים ותאימות בשטח זה.

על כל פנים, יש להסתמך על משקל-הלידה כעל סימן היכר לגבי גזע או לגבי בני-הכלאיים. בצרפת הוכיחו הנתונים ממבחני הבשר, כי התוצאות הטובות ביותר הושגו לאו דווקא אצל העגלים הכבדים יותר בשעת הלידה. לגבי תוספת משקל כללית ותוספת של ששת החור דשים הראשונים, המבוטאים באחוזים ממשקל הלידה, הושגו התוצאות הטובות ביותר אצל עגלי שארולאה שנולדו במשקל 46—50 ק"ג, ואצל עגלות בעלות משקל של 41—45 ק"ג בשעת הלידה.

אין אנו יודעים הרבה על אופי הגדילה של בהמותינו בתנאי סביבה שונים, וחוסר ידיעה ונתונים מסוג זה מורגש ביותר, כאשר רוצים אנו להשוות את המספרים המתקבלים במבחנים עם השארולאה. שלישית, למשקל-הלידה נודעת חשיבות מיוחדת לגבי בעיית קשוי הלידה. בעיה זו — ערכה רב ביחוד באנגליה, בה מייצרים הרבה בשר מעדר חלב, ועליכן חשובה מאוד

החורף האחרון (1962/63) הצטיין לא רק בקור "סיבירי" — וכתוצאה מכך, בקשיים מירידים בחוות — אלא גם בזאת שבו הופיעו בני-הכלאיים הראשונים עם הגזע שארולאה בארץ הזאת (אנגליה). בדיקת בני-הכלאים בחוות, הנערכת ע"י מחלקת התפוקה של מועצת שיווק החלב, כבר מספקת נתונים מעניינים.

המספרים וההסברים המובאים במאמר זה אינם אלא תוצאות של ביניים. לעת-עתה, הם מתייחסים לתקופה מוגבלת של שלושה חודשי השנה, בהם שררו תנאי מזג-אוויר בלתי רגילים. על כן, הנתונים אינם מספיקים עדיין לגבי ההווה.

המספר הכללי של ההזרעות על ידי שארור לאה במשך השנה, עד גמר 1963, שנערכו באנגליה ובוואלס, מהמרכזים של המועצה לשי-ווק החלב — היה 32,995; מספר זה מהווה 1.9% מכלל ההזרעות. קיימות תנודות באחוז ההזרעות בשארולאה ביחס לכלל ההזרעות באזורים שונים של אנגליה וואלס, החל ב-2.5% ועד 6.8%.

הצאצאים, בני-הכלאים מפרי שארולאה, ניכרים בצבעם. בדרך כלל, קיימת נטיה לדיהוי הצבע, כך שהגון השחור או האדום של הפרה-האם הופך אפור או כתום-חום, בהתאמה. אם הפרה היא טלואה (בלתי אחידה) בצבעה, כגון פריזית או אירשייר, מופיעים צאצאים או טלואים או בצבע אחיד. כדאי לציין שחריפות הצבע נוטה לדהות בהמשך הגידול.

בדרך כלל, הגון האדום של השורטהורן נראה שהוא חזק מזה של האיירשייר, וניתן להכיר, לעתים, את הצאצאים על יסוד זה. כמרכן הופיעו צאצאים לבנים לגמרי, אשר נולדו לאמהות פריזיות, גארנסי ושורטהורן. גוני הלבן הם רבים למדי והתיאור הינו יחסי.

במקרים נדירים אין אפשרות לזהות את צאצאי השארולאה לפי הצבע, וזאת — במקרים, כאשר הצבע האדום של האם מופיע ללא החלשה. ראיתי בהמות כאלה מאמהות אירשייר

בעיית התחלובה (לאקטאציה) שלאחר הלידה. לידה בתקופת דצמבר (1962), ינואר, ופברואר הטבלה הבאה מביאה סיכום של משקלי (1963):

בני-הכלאיים משארולאָה

גזע האם	עגלים		עגלות		ס"ה	
	המספר	משקל לידה ק"ג	המספר	משקל ק"ג	המספר	משקל ממוצע ק"ג
פריזי	498	49.2	481	44.8	979	47.1
אירשייר	275	45.0	251	41.8	526	43.4
שורטהורן	72	45.7	77	42.0	149	43.7
ג'ארסי	25	41.4	17	38.9	42	40.4
	870		826		1696	

בני-הכלאיים מהרפורד

גזע האם	עגלים		עגלות		ס"ה	
	המספר	משקל לידה ק"ג	המספר	משקל ק"ג	המספר	משקל ממוצע ק"ג
פריזי	155	42.3	105	40.5	260	42.7
אירשייר	45	39.0	36	37.2	81	38.0
שורטהורן	20	42.7	24	39.1	44	40.7
ג'ארסי	2	42.5	—	—	2	42.5
	222		165		387	

הערה: מספרים אלה אינם קוללים תאומים, על אלה ידובר להלן.

כדי להשיג מטרה זו הוחלט להמשיך בסקר ההמלטות באיזור אחד בלבד בכל אחד מחמשת המחוזות של הזרעה מלאכותית, עד לסוף דצמבר 1963, לפחות. דבר זה יאפשר לנו, לסקור את כל העונות ולעשות מאמץ מיוחד לאיסוף נתונים לגבי כל הסוגים של בני-זמנם.

ידועה העובדה כי עובר גדול מבחינת משקל עשוי לגרום לקשיים בהמלטה. אך ממדי העובר הם יחסיים לגבי כל גזע ובני הכלאיים שלו, וידועים מקרים רבים של לידת עגלים גדולים מאוד ללא כל קושי. הוולד היחיד הגדול ביותר שנודע עליו זההי עגלה מזיווג כלאיים בין סאוטדאבון ושארולאָה, שמשקלה היה כ־80 ק"ג, ואילו המשקל הכללי הגדול ביותר של שגר אחד הושג בתאומים פריזי × שארולאָה, שנולדו בהפ"רש של שלושה ימים זה מזה — האחד במשקל 46 ק"ג והשני 48 ק"ג, וביחד — 94 ק"ג. בשני המקרים היו האם והצאצאים בריאים.

ניתוח הנתונים על הלידות אינו שלם, אולם הנני מדגים להלן נתונים חלקיים העשויים למ-

מתוך 2083 הוולדות שנסקרו בטבלה דלעיל, רק 43 הם צאצאי מבכירות. עובדה זו משקפת את תוצאות העצה שניתנה מראש שלא להשיג תמש בשארולאָה לגבי מבכירות בטרם ייאספו ידיעות בשטח זה. לא כללנו ברשימה זו גם 100 בני כלאיים מאברדיין-אנגוס, אשר מחציתם נולדו למבכירות. המשקל הממוצע של 37 צאצאים פריזיים × אנגוס היה 36.3 ק"ג, ושל 62 איר-שייר × אנגוס — 32.6 ק"ג. מובן, על-כן, כי האנגוס משמש לשם הזרעה של מבכירת בעיקר.

מהניסיון בהמלטות

בירור בעיית ההמלטות בעדרים מסחריים נתקל בקשיים. עבודתנו מקיפה את כל אנגליה וואַלס, ולא קל למצוא שיטה לפיענוח התיאורים של אופן הלידה; נקודת המבט לגבי סקר זה נתונה בידי הצוות הוואטרינארי של המועצה. הנתונים המצויים בידינו עד עתה אינם מספיקים להערכה מדויקת או לתיאור השוני בהמלטה בקרב הגזעים ובהמלטת בני הכלאיים.

צות ולהבליט את התאימות שבין משקל-הלידה ואופי ההמלטה.

אופי ההמלטה	משקל-לידה מחוצע ק"ג	
	פריזי	אירשייר
א—נורמאלית	45.0	41.8
ב—בעזרת קלה	48.4	45.0
ג—גרירה ניכרת	50.1	46.1
ד—לידה קשה בגלל גודל-יתר של הוולד	58.5	52.8
ה—לידה קשה בגלל סיבות אחרות	47.0	44.7

לגבי שלושת חדשי ההמלטה — מדצמבר 1962 עד מארס 1963 — היוו הקבוצות ג' וד' ביחד 14.2% בבני הכלאיים מפריזי ו-15.8% באירשייר.

העגל בעל משקל הלידה הכבד יותר גורם בדרך כלל לקושי לידה רב יותר מאשר העגלה. עגלים שנולדו מתים או לפני זמנם, מהווים 5.3% מכל ההמלטות בבני הכלאיים הפריזיים ו-8.4% באירשייר. בגזעים האחרים אין לנו נתונים מדויקים, אבל מהעובדות שנאספו אפשר להסיק שלא הופיעו באלה קשיי-לידה מיוחדים. ההשוואות היחידות המצויות כיום בידינו הן אלה של ד"ר דונאלד וכן אלה שנערכו בעבר ע"י המועצה לשיווק החלב.

ד"ר דונאלד מסר על תמותת וולדות כדי 11.7% אצל המבכירות מהגזעים פריזי, אירשייר וג'ארסי בניסויי ההכלאה. אולם באותו ניסוי נסתמו תנודות רבות בגזעים השונים לגבי אחוז התמותה הנ"ל. אבדן הוולדות אצל הפרות בהמלטה השניה ובמבוגרות יותר היה נמוך בהרבה והגיע ל-3.1% בלבד. כדאי לציין, כמרכן, כי תמותת העגלים מבני-כלאיים, שנולדו למבכירות טהורות גזע, היתה נמוכה בהרבה מאשר אצל העגלים טהורי הגזע, היינו: 6.4% לעומת 14.7%. הבדל זה לא היה ניכר אצל פרות זקנות יותר; אצלן היו האחוזים 2.4% לעומת 3.6% בהתאמה. המחקר הנערך ע"י המועצה לשיווק חלב מראה 8.8% של המלטות קשות אצל מבכירות פריזיות שילדו בני-כלאיים ו-2.5% לידות קשות במבכירות אירשייר. במחקרנו רבי-הממדים אנו מקווים להוסיף

נתונים חדשים לגבי כל סוגי בני-הכלאיים וגזעים טהורים, תוך שימת-לב מיוחדת לטיפול הניתן לפני ההמלטה, למצבה של הפרה, מידות העגל והשפעת העונה.

לידה של וולד כפול-מותניים נרשמה אצלנו רק פעם אחת. בצרפת ידועה תופעה זו בדרגות שונות, והיא נחשבת שם בעלת ערך כלכלי, אם אינה עוברת את המידה.

בדרך כלל, יש לומר, כי הצאצאים מביטחים סיכויים טובים. לעתים קרובות נשאלת השאלה: "מה עשוי השארולאָה להוסיף על הפריזי?" דעתי היא חיובית לגבי השפעת טובה על צורת הגוף ותפוקת הטיבחה. הבהמות מפותחות יפה במיוחד בחלקי הגוף הרצויים — עובי רב של שיכבת הבשר וביחוד לאורך הגב.

ומה בדבר מהירות הגדילה? סיימנו עתה את המחזור הראשון של השקילה בשדה, ועדיין זור-מים אלינו גיליונות הביקורת. התרשמותי, בדרך כלל, היתה, כי הצאצאים הם כבדים עם הלידה, התקדמו באיטיות-מה במשך החדש או החדשים הראשונים, והראו התקדמות מצויינת החל משלר שה חודשים ואילך.

מובן מאליו שקיים שוני עצום בין משקים לסוגיהם, רמות הטיפול וההזנה. ערך רב נודע לעובדה, כי יש להתאים את גודל מנות המזון אם ברצוננו להשיג משקל גבוה יותר ושיעור גבוה יותר בתוספת משקל הגוף.

הסקר שלנו של שקילה בשדה הקיף 250 משקים על פני אנגליה וואלס, בהם נשקלו כ-1200 בני כלאיים משארולאָה ו-800 עגלים בני דורם, במשך החדשים אפריל-מאי השנה. אנו כוללים כעת בסקר את הצאצאים שנולדים במשך כל השנה ומצפים לקבל שלוש ביקורות של שקילה לגבי כל אחד מ-4000 הוולדות, כגמר הסקר.

כושר השארולאָה לסיים את ההתפתחות במוקד-דם אושר לאחרונה ע"י קבוצת חוואים שביקרה בצרפת, שם ראו עגלי שארולאָה בני 10 חודשים שהגיעו למשקל של 525 ק"ג במפטמה. 12 החור-דשים הקרובים יספקו לנו את הנתונים הדרושים, כדי להסיק מסקנות בדבר יתרונותיו וחסרונותיו של השימוש בשארולאָה בגזעי החלב שבארצנו.

דייטר יובסמ
(„דייט פארמר", יולי 1963)